

Stadsparken som gemensamt rum

– så kan Örebro stadspark möta behov och
önskemål från fler

The city central park as a shared space – how Örebro stadspark may meet the needs and wishes of a broader public

Frida Westberg Ekerljung

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakultet för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2021

Stadsparken som gemensamt rum – så kan Örebro stadspark möta behov och önskemål från fler

The city central park as a shared space – how Örebro stadspark may meet the needs and wishes of a broader public

Frida Westberg Ekerljung

Handledare: Marina Queiroz, Sveriges Lantbruksuniversitet, institution för stad och land

Examinator: Viveka Hoff, Sveriges Lantbruksuniversitet, institution för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0861

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala

Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2021

Upphovsrätt: Alla bilder i arbetet används med erforderliga tillstånd.

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: framtidens stadspark, sociala behov, observationsstudier, parkkaraktär

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakultet för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Publicering och arkivering

JA, jag ger härmed min tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag ger inte min tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Sedan industrialiseringen på 1800-talet och urbaniseringen som följde har offentliga parker varit en viktig del av svenska städer. Stadsparker är centrala parker dit invånarna från alla stadsdelar välkomnas. Stadsparken är en framträdande park i Örebro och benämns enligt stadsträdgårdsmästare Magnus Carlberg som stadens kronjuvel. Ambitionen med den här uppsatsen har varit att genom intervju med stadsträdgårdsmästaren samt observationsstudier av Örebro stadspark ta reda på vilka användargrupper som får ta plats i Stadsparken och i vilket avseende parkens funktioner kan förbättras för att tillmötesgå fler grupper sociala behov.

Resultatet från studierna visar att ungdomar upplever att de saknar områden i Stadsparken anpassade efter deras behov. Parken har också potential att utvecklas för att fungera som en attraktiv plats för socialt umgänge under fler timmar på dygnet, året om. För att tillgodose flera användargrupper sociala behov i stadens gemensamma gröna rum skulle Örebro kommun kunna utveckla multifunktionella och flexibla ytor som är estetiskt tilltalande, upplevs trygga och är bekväma att vistas på under längre stunder.

Nyckelord: framtidens stadspark, sociala behov, observationsstudier, parkkaraktär.

Abstract

Since the industrialization during the 19th century and the urbanization that followed, public parks have been an important part of Swedish cities. City central parks, in Swedish "stadsparker", welcome citizens from all districts of the city to visit. Stadsparken is a prominent park in Örebro and is according to the municipal gardener Magnus Carlberg often referred to as the city's crown jewel. By conducting an interview with the municipal gardener as well as performing observational studies of Örebro city park, the ambition with this thesis has been to investigate which user groups that are visible in Stadsparken and how the park's functions could develop in order to meet more groups' social needs.

The result from the studies shows adolescents experience Stadsparken to lack areas which are adapted to their needs. The park also has potential to develop in order to function as an attractive place for social interaction during a larger part of the day, throughout the year. In order to meet the social needs of more user groups in the city's shared green space, Örebro Municipality could develop multifunctional and flexible spaces which are aesthetically attractive, comfortable to stay in for longer periods of time and experienced as safe.

Keywords: future city parks, social needs, observations studies, park character.

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemformulering	11
1.1. Syfte och forskningsfråga	13
1.2. Avgränsningar	13
2. Metod	14
2.1. Intervju med stadsträdgårdsmästare	14
2.2. Observation av parkkaraktärer	15
2.3. Observation med fiktiva invånare	16
3. Offentliga rummets betydelse	18
3.1. Platsens sociala funktion	18
3.2. Funktioner i den moderna stadsparken	19
3.2.1. Kulturell mångfald	19
3.2.2. Uppfattning beroende av ålder.....	19
3.3. Örebro kommuns grönstrategi.....	20
4. Teoretiskt ramverk	21
4.1. Parkkaraktärer	21
4.2. Tolv kvalitetskriterier	23
5. Resultat från Örebro stadspark.....	25
5.1. Örebro stadsparks funktion	25
5.1.1. Utveckla Stadsparken	25
5.1.2. Stadsparkens användare	26
5.1.3. Stadsparkens funktion	26
5.1.4. Örebro stadspark i framtiden	27
5.2. Parkkaraktärer i Örebro stadspark	28
5.3. Fiktiva Örebroinvånare	31
5.4. Upplevelser av kvalitetskriterierna.....	33
5.4.1. Kvaliteter kopplade till skydd.....	34
5.4.2. Kvaliteter kopplade till bekvämlighet.....	35
5.4.3. Kvaliteter kopplade till välbehag	36
5.4.4. Kvaliteter i område <i>Festlig prydnadskaraktär</i>	37
5.4.5. Kvaliteter i område <i>Allmänning</i>	40

5.4.6.	Kvaliteter i område <i>Festlig prydnadskaraktär och Artrik</i>	41
5.4.7.	Kvaliteter i område <i>Allmänning och Festlig prydnadskaraktär</i>	43
5.4.8.	Kvaliteter i område <i>Artrik</i>	44
5.4.9.	Kvaliteter i område <i>Lustgård</i>	45
6.	Diskussion kring resultatet	47
6.1.	Metodreflektion	47
6.2.	Stadsparkens funktion i nutid	48
6.3.	Vem syns och vem får ta plats	48
6.4.	Upplevelser av parkkaraktärerna.....	49
7.	Avslutning	51
7.1.	Utvecklingspotential.....	51
7.2.	Vidare undersökning.....	52

Tabellförteckning

Tabell 1 Beskrivning av de åtta parkkaraktärerna.	21
Tabell 2 Beskriver av kvalitetskriteriernas tre grupper	24
Tabell 3 Beskrivning av fiktiva örebroare i observationsstudien	32

Figurförteckning

Figur 1 Nycklingsverktyg framtaget av Helena Nordh	15
Figur 2 Bedömningsmall för Jan Gehls tolv kvalitetskriterier	16
Figur 3 Jan Gehls tolv kvalitetskriterier fördelat på tre grupper.....	24
Figur 4 Stadsparken uppdelad i 21 områden inför observationsstudier.....	29
Figur 5 Stadsparken uppdelning baserat på identifierade parkkaraktärer och karaktärskombinationer	29
Figur 6 Klostergården i område 1c	30
Figur 7 Område 3a med idegranshäckar och planteringslådor	31
Figur 8 Gång- och cykelstråket utmed Svartån	34
Figur 9 Gång- och cykelvägar i Stadsparken.....	35
Figur 10 Huvudentrén i område 1a	37
Figur 11 Cafébyggnaden i område 1a.....	38
Figur 12 Område 1c med extra belysning.....	39
Figur 13 Det stora homogena område 2b.....	40
Figur 14 Sittgrupp i område 2b.....	41
Figur 15 Tegelummet i område 3c	42
Figur 16 Område 5a med trappor, stenar och mur	44
Figur 17 Bänkarna under pergolan i område 6	45
Figur 18 Bänkarna närmast tennisplanen i område 6	46

1. Inledning och problemformulering

Den här uppsatsen önskar belysa frågan om stadsparkens funktion idag. Avstamp tas i historien och uppkomsten av offentliga parker i städerna. Invånarna i staden är stadsparkens främsta användare, deras behov har sedan parkernas uppkomst förändrats. Därför finns det anledning att studera parkernas anpassning till det. Litteratur stödjer att människor ger liv åt städerna (Carmona et al. 2010; Gehl 2010) och därför borde målet med offentliga rum vara att attrahera så många användargrupper som möjligt.

För att förstå stadsparkers funktion idag är det viktigt att också veta hur de uppstått, i vilket syfte de skapades. Arkitektur- och landskapshistorikern Hazel Conway anser att många historiska stadsparkar är förlegade då människans behov har förändrats från det att parkerna anlades. Hon menar att en större förståelse för parkernas sociala roll, dess relevans idag och i framtiden, fås genom att studera för vem de skapades och hur de använts fram till idag (Conway se Woudstra et al. 2000).

I och med den industriella revolutionen och urbaniseringen som resulterade i smutsiga, trångbodda städer sparades områden mellan husen för att få in ljus och luft i städerna (Bucht 1997). Det tilltagande intresset för trädgård samt frukt- och bärödlingar gav upphov till en rad trädgårdsföreningar som var drivande i tillkomsten av flera parkanläggningar i Sverige (Thor 2005). Parkerna var ett estetiskt inslag i städerna med den främsta funktionen att fungera som en plats för invånarnas socialisering (Henriksson se Hallemar et al. 2013).

Idén att erbjuda grönska, träd och blommor till beskådning för örebroarna väcktes under 1800-talets mitt och då inleddes arbetet med att bestämma plats samt rita en plan för Stadsparken i Örebro (Thor 2005). Med krav från finansiären Sparbanken på en central placering, med fritt tillträde för invånarna, köptes mark upp år 1863 (Thor 2005).

I arkitekturen i det modernistiska samhället fick funktionen i allt större utsträckning vara utgångspunkten framför estetiken (Thompson 2000) och med den ökade oron för den industriella stadens effekt på hälsan kom parkerna mer och mer att handla om att erbjuda stadens invånare en plats för rekreation och aktivitet (Andersson se Hallemar et al. 2013). Dessutom hade parkerna ett syfte att fungera folkbildande (ibid.) och att skola in arbetarklassen i ett socialt accepterat beteende,

parken fick funktionen av en social plattform där olika samhällsgrupper möttes (Bucht 1997).

Genom forskning utvecklades hur en park bäst utformas för att möta människors behov (Andersson se Hallemar et al. 2013). Arkitekturen kom att handla om att lösa samhällsproblem och utgick från standardiserade lösningar (Thompson 2000), arkitektens inflytande över detaljer i gestaltningen minskade vilket ledde till förenklade och likartade utemiljöer (Andersson se Hallemar et al. 2013). Modernismen och standardisering kom att fortsätta påverka städernas grönområden från 50-talet och fram till slutet av 70-talet då de förenklade gestaltungs-lösningarna började kritiserats starkt. De enformiga miljöerna rustades upp men samtidigt flyttades många aktiviteter och funktioner som parkerna varit en arena för till idrottsanläggningar och friluftsgårdar (ibid.).

Under 80- och 90-talet utvecklades en urban trend där stadsliv fick högre status, platser som efter industrialismen övergivits togs om hand och gjordes om till levande mötesplatser för människorna i städerna (Andersson se Hallemar et al. 2013). Utvecklingen av städernas uterum har de senaste 20 åren fortsatt i samma riktning, ytor som tidigare fungerat som passager har börjat gestaltas med funktioner för att istället bli möjliga uppehållsplatser (Kling se Hallemar et al. 2013). Användningen av parker har i modern tid förändrats så att de idag används som sociala rum där människor stannar upp under en längre tid än tidigare. Gestaltningen har gått från att vara relativt oprogrammerad, där användaren i större utsträckning bestämmer platsens funktion, till mer programmerad. Samtidigt finns det en strävan efter flexibla miljöer där flera funktioner kan rymmas genom att platsen är lätt att anpassa. Det offentliga rummets betydelse för hälsan är fortfarande viktig men här ska också plats finnas för individen att delta och uttrycka sig på andra sätt än genom rörlig aktivitet. Dessutom ska evenemang som festivaler och marknader rymmas i det offentliga rummet (ibid.).

Parker skapades i syfte att ekonomiskt öka omkringliggande fastigheters värde, praktiskt genom att rena den smutsiga staden, i hälsosyfte genom att erbjuda en plats för fysisk aktivitet och psykisk återhämtning. Ändamål som inte ser så annorlunda ut idag (Conway se Woudstra et al. 2000) men mängden funktioner och aktiviteter som ska rymmas tillsammans med det ökade användandet har lett till ett större slitage på parkerna (Kling se Hallemar et al. 2013). Örebro Stadsparkens utbredning är oförändrad från den stadsplan som antogs 1960 (Örebro stadsfullmäktige 1961). Sedan parken anlades har olika delar successivt vuxit fram. Blomstergatan kantad av skarpt klippta idegranshäckar, som idag slingrar sig genom en del av Stadsparken, är ett vinnande tävlingsbidrag av stadsarkitekten Georg Arn från 1933 (Thor 2005).

1.1. Syfte och forskningsfråga

Uppsatsens ansats är att stadsparker som uppstått under en tid då andra ideal påverkade gestaltningen riskerar att fungera dåligt idag när behoven hos invånarna i städerna har förändrats. Den här tesen leder fram till syftet att med uppsatsen undersöka vilka användargrupper sociala behov som tillgodoses idag och hur Örebro stadspark kan utvecklas för att inkludera fler invånare. Uppsatsens huvudfråga är vilka funktioner Örebro stadspark ska erbjuda för att möta sociala behov hos stadens olika användargrupper. Ambitionen är att uppsatsen ska leda fram till en diskussion om Stadsparkens utvecklingspotential i syfte att ge förslag till hur Örebro kommun kan arbeta för att inkludera fler invånare i utvecklingen av framtidens stadspark.

1.2. Avgränsningar

Det går inte att inom ramen för uppsatsen garantera att samtliga användargrupper i Örebro blir representerade. I uppsatsen har en kategorisering av användargrupper gjorts baserad på ålder.

Även om resultatet kan användas för att studera andra parker, är det viktigt att ha i åtanke att varje plats är unik när det kommer till parkens förutsättningar att utvecklas.

2. Metod

För att besvara frågan om vilka funktioner Örebro stadspark ska erbjuda för att möta sociala behov hos stadens olika användargrupper har bland annat en kvalitativ intervju genomförts för att definiera Örebro stadsparks tänkta funktion. Kvalitativa studier är användbara eftersom syftet är att ta reda på vad parken har för betydelse för olika människor. En kvantitativ ger inte på samma sätt en nyanserad bild av det (Johannessen & Tufte 2013). För att identifiera existerande parkkaraktärer har observation gjorts i Örebro stadspark. Även observationsstudier med utgångspunkt från fiktiva Örebroinvånare har genomförts för att bedöma hur väl Stadsparken uppfyller Gehls tolv kvalitetskriterier.

Observationerna styrs av de verktyg som utvecklats ur Berggren-Bärrings och Grahns samt Gehls teorier vilket gör metoden teoridrivna, det innebär att tolkningen av det insamlade materialet är central¹.

2.1. Intervju med stadsträdgårdsmästare

Syftet med intervjun har varit att besvara vad Örebro stadspark har för funktion och vilka användargrupper den är utformad för idag och vad ambitionen är att den ska vara i framtiden.

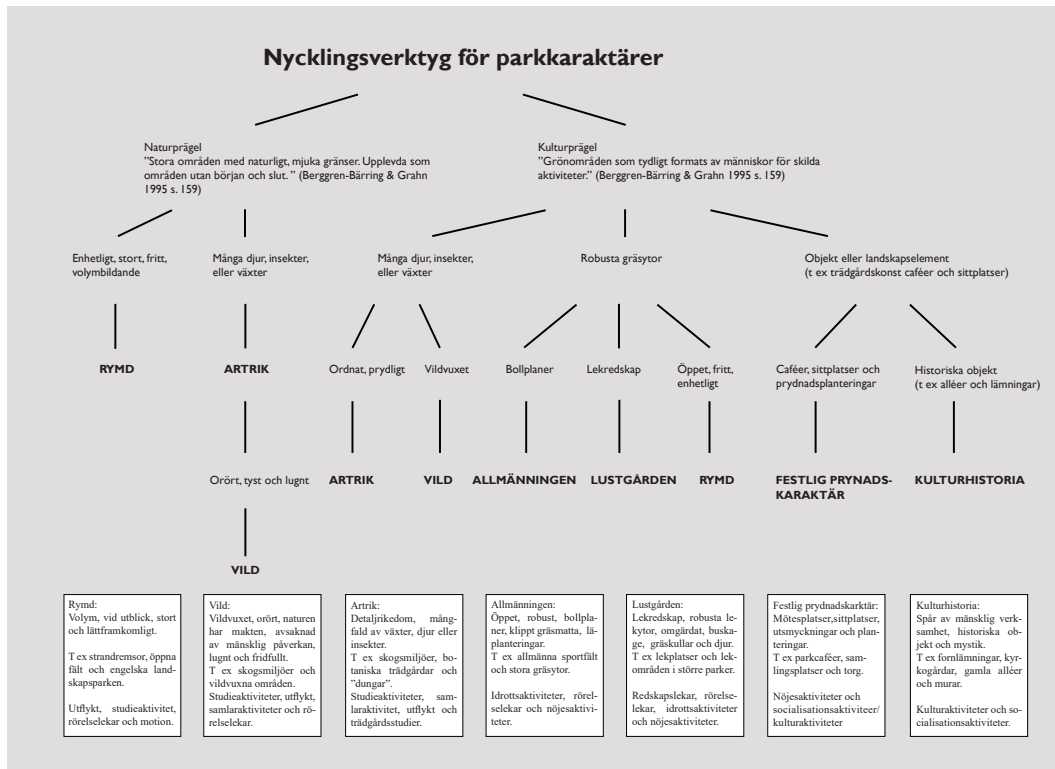
Historia, vetenskaplig teori och kommunala planeringsdokument har legat till grund för utformningen av intervjun med stadsträdgårdsmästare Magnus Carlberg, anställd på Örebro kommun. Intervjun hade ett semistrukturerat upplägg och utgick från en intervjuguide bestående av ett antal konkreta frågor med avsikten att få fram beskrivningar av Örebro stadspark. Det ger större flexibilitet och möjligheter till fördjupad information kring frågorna jämfört med en strukturerad intervju. Dessutom kan intervjun ge relevant och användbar information för observationsstudier av Örebro stadspark (Johannessen & Tufte 2013).

---

¹ Mattias Qviström. Zoom föreläsning "Metodstafett" del "Teori som metod". Kursen "EX0861 Själständigt arbete i Landskapsarkitektur", Sveriges lantbruksuniversitet den 26 januari 2021.

2.2. Observation av parkkaraktärer

För att identifiera och kategorisera Örebro stadsparks olika områden och tillhörande parkkaraktärer har Ann-Margreth Berggren-Bärrings och Patrik Grahn's teori om parkkaraktärer använts. Till hjälp att identifiera de olika parkkaraktärerna har nycklingsverktyget som Helena Nordh (2006) utvecklat använts, se *Figur 1*. I det här arbetet har även ungdomar och vuxnas möjlighet till lek beaktats i parkkaraktären *Lustgård*.

Figur 1 Nycklingsverktyg framtaget av Helena Nordh (2006) genom extensiv analys av Berggren-Bärrings och Grahn's (1995) arbete och som används av landskapsarkitekter i fält för att bedöma en parks parkkaraktär. Nordh (2006) har utvecklat parkkaraktärernas definition och justerat namnen. Nycklingen leder fram till sju parkkaraktärerna: Rymd, Vild, Artrik, Allmänningen, Lustgården, Festlig prydnadskaraktär och Kulturhistoria. Nycklingsverktyg för parkkaraktärer (Nordh 2006) (<https://stud.epsilon.slu.se/11067/>)

Ytorna har bedömts var för sig och dokumenterats genom fotografering för att göra det möjligt att visuellt redovisa funna karaktärer. Utifrån resultatet har Stadsparken delats upp i områden baserade på karaktär och karaktärskombinationer som sedan använts i observationsstudier med fiktiva invånare.

2.3. Observation med fiktiva invånare

För att bedöma hur väl Örebro stadspark kan anses vara en högkvalitativ plats för stadens invånare har deltagande observationsstudie med hjälp av Gehls bedömningsmall för de tolv kvalitetskriterier genomförts, se *Figur 2*.

TWELVE URBAN QUALITY CRITERIA

LOCATION:

 = YES
 = IN BETWEEN
 = NO

Protection	<p>Protection against traffic and accidents. Do groups across age and ability experience traffic safety in the public space? Can one safely bike and walk without fear of being hit by a driver?</p>	<p>Protection against harm by others. Is the public space perceived to be safe both day and night? Are there people and activities at all hours of the day because the area has, for example, both residents and offices? Does the lighting provide safety at night as well as a good atmosphere?</p>	<p>Protection against unpleasant sensory experience. Are there noises, dust, smells, or other pollution? Does the public space function well when it's windy? Is there shelter from strong sun, rain, or minor flooding?</p>
	<p>Options for mobility. Is this space accessible? Are there physical elements that might limit or enhance personal mobility in the forms of walking, using a wheelchair, or pushing a stroller? Is it evident how to move through the space without having to take an illogical detour?</p>	<p>Options to stand and linger. Does the place have features you can stay and lean on, like a façade that invites one to spend time next to it, a bus stop, a bench, a tree, or a small ledge or niche?</p>	<p>Options for sitting. Are there good primary seating options such as benches or chairs? Or is there only secondary seating such as a stair, seat wall, or the edge of a fountain? Are there adequate non-commercial seating options so that sitting does not require spending money?</p>
	<p>Options for seeing. Are seating options placed so there are interesting things to look at?</p>	<p>Options for talking and listening/hearing. Is it possible to have a conversation here? Is it evident that you have the option to sit together and have a conversation?</p>	<p>Options for play, exercise, and activities. Are there options to be active at multiple times of the day and year?</p>
Comfort	<p>Scale. Is the public space and the building that surrounds it at a human scale? If people are at the edges of the space, can we still relate to them as people or are they lost in their surroundings?</p>	<p>Opportunities to enjoy the positive aspects of climate. Are local climatic aspects such as wind and sun taken into account? Are there varied conditions for spending time in public spaces at different times of year? With this in mind, where are the seating options placed? Are they located entirely in the shadows or the sun? And how are they oriented/placed in relation to wind? Are they protected?</p>	<p>Experience of aesthetic qualities and positive sensory experiences. Is the public space beautiful? Is it evident that there is good design both in terms of how things are shaped, as well as their durability?</p>
Enjoyment			

3

Figur 2 Bedömningsmall för Jan Gehls tolv kvalitetskriterier som använts genom att varje område i Stadsparken först studerats i lugn och ro för att sedan bedömas utifrån en tregradig skala som anger hur väl varje enskilt kriterium stämmer in på området. Twelve urban quality criteria (Gehl Architects Finance & Communication ApS u.å.) (<https://gehlpeople.com/tools/twelve-quality-criteria>)

Användardialog är ett viktigt verktyg vid planering, gestaltning och förvaltning av offentliga platser (Francis 2003). Dock finns det en problematik kring medborgardialog som metod då den förutsätter att människor engagerar sig för att göra sina röster hörda (Thompson 2000). Förutom begränsningar i uppsatsens omfattning är detta också en anledning till att observationsstudien använt sig av fiktiva användare. Metoden Fiktiva invånare i den här uppsatsen utgår inte från en etablerad metod utan är snarare en ansats till att på ett så objektivt sätt som möjligt studera Örebro stadspark. Genom åtta individer, som tilldelats behov och egenskaper, har ett användbart verktyg för observationsstudien och för presentationen av resultatet skapats.

Ålder har varit vägledande när individerna tilldelats egenskaper och vistelsemönster i Stadsparken. Statistik från Statistiska Centralbyrån, se *Bilaga 1*, har fungerat som inspiration vid konstruktionen av de fiktiva invånarna. Med hänsyn till uppsatsens omfattning har antalet begränsats till åtta personer och är därmed för litet för att vara ett representativt urval ur statistiken.

SCB använder sig av åldersspann på 10 år mellan åldrarna 5–94 år. Av den anledningen har sex fiktiva personer skapats för åldrarna 5–64 år, en för varje 10-årsspann. Grupperna i åldrarna över 65 år har slagits samman då de tillsammans representerar färre invånare än något av de andra 10-årsspannen, majoriteten av dem är dessutom i åldern 65–74 år. Motivet till detta är antagandet att barns och vuxnas användning skiljer sig mer åt än användningen mellan vuxna i olika åldrar. Av den anledningen är det viktigare med en representant för gruppen 0–4 år än fler representanter för personer över 65 år.

Enligt Francis (2003) finns det behov av en bred syn på potentiella användare för att försäkra sig om att hänsyn tas till mångfald för att på så vis identifiera hur en plats kan attrahera fler användargrupper. Därför har individerna avsiktligt tilldelats egenskaper som gör att de skiljer sig från varandra. Individerna har tilldelats egenskaper med hänsyn till det material som samlats in och studerats i det här arbetet:

Intervju med stadsträdgårdsmästare Magnus Carlberg (2021), som beskrivit hur och av vem Örebros parker används, Elin P. Sundevall och Märith Janssons rapport ”Inclusive Parks across Ages: Multifunction and Urban Open Space Management for Children, Adolescents, and the Eldery” (2020), som beskriver hur barn, ungdomar och äldres behov skiljer sig åt samt Ann-Margreth Berggren-Bärrings och Patrik Grahns avhandling ”Grönstrukturens betydelse för användning” (1995), där olika parkkaraktär identifierats och uppfattningen om dem studerats. De fiktiva användarna som använts vid observationsstudien presenteras i tabell 3, kapitel 5.3.

3. Offentliga rummets betydelse

Offentliga platser erbjuder ett samhälle många kvaliteter, ett utrymme för gemenskap och känsla av delaktighet (Francis 2003). Parkmiljöer är särskilt bra då de återställer stresssymptom snabbare än stadsmiljöer, naturen har en direkt påverkan på människor och upplevelsen av stress (Grahn 1992). Kapitel 3 ämnar ge en kunskapsöversikt över betydelsen av städernas gemensamma rum och hur viktiga de är för hela samhället.

3.1. Platsens sociala funktion

I dagens samhällen finns en uppsjö av människor med olika bakgrunder och behov. Konflikter mellan användargrupper baseras ofta på kultur, ålder eller kön (Francis 2003). Polariseringen av användargrupper där vissa exkluderas från samhället är ett högaktuellt problem. En väl gestaltad omgivning är viktig för alla medborgare (Thompson 2000). Ofta ligger fokus på det estetiska i landskapsarkitekturen snarare än att gestaltningen är funktionell (Francis 2003). När hänsyn inte tas till människan och livet i städerna, när människor inte bjuds in att ta del av platser fungerar platserna dåligt (Gehl 2010).

En plats funktionalitet genom möjligheten att bidra till människors psykiska och fysiska hälsa samt platsens förmåga att förebygga och motverka miljöproblem är lika aktuell idag som när parker började uppföras i städerna på 1800-talet (Carmona et al. 2010; Henriksson se Hallemar et al. 2013). En centralt placerad park som är välkomnande och bjuder in till att fungera som passage gör att fler människor rör sig i parken vilket i sin tur leder till att den upplevs som tryggare (Sundevall & Jansson 2020). Aktiviteter på en plats som enligt Gehl (2010) indikerar en god kvalitet är många gånger frivilliga och sker om platsen bjuder in till dem. Att stanna till fungerar på många ställen men att stanna för en längre stund kräver mer av platsen (ibid.).

Carmona et al. (2010) hävdar att programmerade miljöer med objekt som intresserar och engagerar uppmuntrar människor att ta kontakt med varandra i aktiviteter och samtal. Samtidigt finns behov av platser som är oprogrammerade, inte lika hårt styrda, för att människor på ett tillåtande sätt ska aktivera sig i dem (ibid.). Enligt Gehl (2010) är utgångspunkten för en bra plats en naturlig mötesplats

för både planerade och spontana möten med goda förutsättningar att socialisera och samtala. Flera användargrupper leder till hög komplexitet vid socialt och kulturellt utbyte vilket, enligt Carmona et al. (2010), är signifikant för uppskattade platser.

3.2. Funktioner i den moderna stadsparken

Människors bakgrund och ålder påverkar uppfattningen om stadsparkens funktion men gemensamt för många användargrupper är att parker har en viktig social funktion (Low et al. 2005; Sundevall & Jansson 2020). För att en park ska uppfattas som högkvalitativ ska den vara inkluderande för flera användargrupper och socialt multifunktionell. För att förvalta en park som inkluderar alla användargrupper krävs kunskap om de olika gruppernas användning och perspektiv (Sundevall & Jansson 2020).

3.2.1. Kulturell mångfald

I och med förtätningen av städerna och att områden privatiseras har ytan som är öppen och tillgänglig för alla minskat. Low et al. (2005) menar att förändringen är ett hot mot mångfald och interaktion mellan olika socioekonomiska och kulturella grupper. Den minskade tillgängliga ytan för grupper i samhället som saknar privata grönytor gör att offentliga parker i städerna blir extra viktiga (ibid.).

Välkomnande och livliga platser upplevs som attraktiva men gestaltningar som fokuserar på en användargrupp exkluderar andra människor och begränsar därmed den sociala och kulturella mångfalden (ibid.). Det är ett resultat av vad Low et al. (2005) kallar "homogeniserande krafter". Strategier för design och planering som går ut på att motverka oönskade människor samt privatisering, kommersialisering och historiskt bevarande gör att bara turister och besökare tillhörande medelklassen känner sig välkomna i vissa parker (ibid.).

Även om den här uppsatsen inte går in på örebroarnas kulturella bakgrunds betydelse för stadsparkens funktion, är det viktigt att bära med sig vikten av att ta hänsyn till alla användargrupperns behov och beteendemönster för att de ska känna tillhörighet till en plats och känna sig välkomna att använda den.

3.2.2. Uppfattning beroende av ålder

Sundevall och Jansson (2020) menar att utformning av parker gör att barn och äldre använder dem i större utsträckning än ungdomar. För barn finns det ofta både programmerade och oprogrammerade ytor, för äldre finns det ytor för sociala möten och en estetiskt tilltalande utformning. Vidare menar de att studier i förvaltning av grönområden i städerna ofta fokuserar på en specifik grupp och att grupperna sällan ställs mot varandra för att reda ut skillnader och likheter för att ta reda på hur parkytorna kan vara multifunktionella och möta behoven hos flera användargrupper.

Sundevall och Jansson (2020) har studerat skillnader och likheter mellan tre åldersgrupper: barn, ungdomar och äldre. I studierna fann de att alla tre grupperna uttrycker behov av platser anpassade specifikt efter sin åldersgrupps sociala behov. Ungdomarna i studien uttryckte att de saknade egen plats i de flesta parker och efterfrågade platser där de kan vara i fred och inte ligger i direkt anslutning till lekplatsen (ibid.). Risken med ytor programmerade för en grupp är att de uppfattas exkluderande av en annan. Alla åldersgrupper i Sundevalls och Janssons (2020) studie upplever otrygghet med platser som upplevs tillhöra en annan grupp. På liknande sätt kan konflikt uppstå mellan användargrupper om många funktioner ska rymmas på samma yta (ibid.).

Alla åldersgrupper i studien är eniga om att hög aktivitet, flitigt användande, livlighet, variation, vegetation och att parken blir omhändertagen när det kommer till skötsel och renlighet ökar parkens attraktivitet. Ungdomar är mer mottagliga för förändring och en mer modern gestaltning medan äldre uppskattar bevarande av parken och element med historisk koppling. Samtliga ser parken som en plats för sociala möten och ser positivt på att den används av olika användargrupper (ibid.).

Värt att lyfta ur studien är att den programmerade lekplatsen inte nödvändigtvis är den mest attraktiva platsen för barn då de saknade variation och utrustning anpassade för olika åldrar (ibid.).

3.3. Örebro kommuns grönstrategi

Genom antaget program 2020 som talar om att alla anställda ska arbeta i linje med de globala målen i Agenda 2030 vill Örebro kommun säkerställa att de tillsammans arbetar för ett hållbart samhälle (Örebro kommun 2020). Kommunen anser att grönområden behövs för bland annat offentliga mötesplatser, vardagsmotion, fritidsaktiviteter och rekreationsområden. I och med att fler och fler bor i kommunens tätorter är planeringen och utformningen av grönstrukturen viktig (Örebro kommun 2017).

Örebro kommuns *Grönstrategi* är en del av fokusområdet *God bebyggd miljö* i Örebro kommuns *Miljöprogram* som sammanfattar miljömålsarbetet i kommunen. Målen med grönstrategin innefattar att utveckla kvalitativa parker för att öka grönområdenas attraktivitet, utveckla parker till att vara sammanhållande så att människor känner sig välkomna och vara inkluderande genom att erbjuda gemensamma ytor för aktiviteter och rekreation. Parker ska dessutom fungera hälsofrämjande genom att utgöra en plats för vila och aktivitet (ibid.).

4. Teoretiskt ramverk

Observationerna i arbetet har utgått från två teorier. Att identifiera och kategorisera Örebro stadsparks olika områden har utgått från Ann-Margreth Berggren-Bärrings och Patrik Grahn's teori om parkkaraktärer. Jan Gehls kriterier för högkvalitativa stadsmiljöer har använts vid observationer med fiktiva örebroare.

4.1. Parkkaraktärer

Genom en omfattande studie 1995 där Ann-Margreth Berggren-Bärring och Patrik Grahn studerade tidigare genomförda undersökningar, som ämnat identifiera vilka kvaliteter människor uppskattar i parker för att sedan utföra egna undersökningar, har de urskiljt åtta parkkaraktärer som kan beskriva en park. I avhandlingen *Grönstrukturens betydelse för användningen* presenteras och beskrivs parkkaraktärerna *Det vilda*, *Det artrika*, *Det rymliga*, *Det rofyllda*, *Det lekfulla*, *Det gröna torget*, *Det festliga* och *Det kulturella* (Berggren Bärring & Grahn 1995:84–87).

Helena Nordh (2006) har utifrån Berggren-Bärrings och Grahn's avhandling utvecklat ett nycklingsverktyg till hjälp för landskapsarkitekten. I *Tabell 1* beskrivs parkkaraktärerna baserat på Berggren-Bärrings och Grahn's definitioner samt Nordh's utveckling av dem.

Tabell 1 beskriver de åtta parkkaraktärerna som Helena Nordh's (2006) nycklingsverktyg utgår från.

Vild	Karaktäriseras av platser som upplevs som opåverkade av människan, Berggren-Bärring och Grahn förklarar att "Vegetationen får inte verka vara planterad av människan och om stigar finns, får de inte se anlagda ut" (1995:85). Karaktären förekommer hos både natur- och kulturpåverkade platser, det vill säga även på anlagda platser men då med en känsla av att naturen tagit över och utvecklats på egen hand (Nordh 2006).
Artrik	Den här karaktären återfinns på platser där det finns en mångfald av olika arter som skiljer sig åt i form, storlek, färg och så vidare. Kan förekomma både i större, naturliga områden och på kulturpåverkade platser (Berggren Bärring & Grahn 1995). Nordh (2006) utvecklar

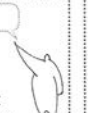

	<p>Berggren-Bärrings och Grahns definition med att upplevelsen av artrikedom även kan finnas på platser med kulturella inslag och artrika platser kan ligga i anslutning till en öppen, mer homogen plats, som till exempel är avsedd för rörlig aktivitet.</p>
Rymd	<p>Två faktorer beskriver Berggren och Grahn (1995:85) som avgörande för karaktären <i>Rymd</i>, dels platsens storlek som gör det möjligt att röra sig med stor frihet samt en känsla av att alla delar på platsen hör samman med varandra. Enligt Helena Nordh skapas rymdkänsla ”av volymen som bildas mellan marken och det höga krontaket” (2006:23) i både den naturpräglade och den kulturpräglade parken men även av helt öppna, stora, ytor med vid utsikt.</p>
Rofylld	<p>Parker med den här karaktären kännetecknas av frånvaron från störande element såsom aktiviteter, trafik och andra ljud samt att det är rent och välskött (Berggren Bärring & Grahn 1995). Vegetationen, skalan och topografin kan skilja sig åt mellan rofyllda parker. Starkaste drag är ljudnivån som inte ska vara störande därför att naturens egna ljud ska få ta plats, därför är karaktären känslig för yttre faktorer (Nordh 2006). Helena Nordh (2006) anser att den här karaktären snarare fungerar som en egenskap som kan ingå i någon av de andra sju karaktärerna och väljer därför att exkludera den från nycklingsverktyget.</p>
Lustgård	<p>Berggren-Bärring och Grahn (1995) beskriver <i>Viste</i> som en karaktär med fokus på barn och platsens attraktivitet för dem. Den syftar till möjligheten till att röra sig fritt samt tillgängligt lekmaterial i form av både programmerade och oprogrammerade ytor och element (Berggren Bärring & Grahn 1995). Platserna karaktäriseras av halvöppna ytor med gräsmattor, träd och buskage där det finns inslag av lekredskap (Nordh 2006). Som nämnts i metodkapitlet kommer även ungdomar och vuxnas lek tas i beaktande i den här uppsatsen. Enligt Nordh (2006) finns det en risk för att de programmerade lekredskapen ofta tar över platsen. Vidare anser hon att ordet <i>Viste</i> inte ger en korrekt bild av parkkaraktären och ersätter den därför med <i>Lustgård</i>.</p>
Allmänning	<p>Planen är det starkast utmärkande för den här karaktären, den kortklippta gräsmattan som utgör en plats för gemensamma sport- och kulturaktiviteter. Förutom den öppna ytan finns skyddade platser</p>

i kanterna för åskådare (Berggren Barring & Grahn 1995). Det som skiljer *Allmänning* från ytor avsedda för en speciell sport är att de är tillgängliga för allmänheten (Nordh 2006).

Festlig prydnadskaraktär	Karaktären har en stark kulturell koppling och utmärks av social samvaro både på dag- och kvällstid. Området med den här karaktären är med fördel inte för stort och har ofta permanenta faciliteter så som café och scen (Berggren Barring & Grahn 1995). Platserna har ofta inslag av hårdgjorda ytor, planteringar och andra utsmyckningar. De utgörs av centrala mötesplatser där det går att samlas och stanna upp (Nordh 2006). Nordh väljer att kalla <i>Samvaro</i> för <i>Festlig prydnadskaraktär</i> eftersom hon anser att ”prydnadsobjekt har en väsentlig betydelse för karaktären” (Nordh 2006:22).
Kulturhistoria	Berggren-Barrings och Grahns karaktär <i>Kultur/Historia</i> väljer Nordh (2006) att förtydliga och dela upp genom att istället kalla karaktären för <i>Kulturhistoria</i> . Parkkaraktären kännetecknas av just den starkt kulturhistoriska kopplingen och platser med prydnadsobjekt tillhör då istället <i>Festlig prydnadskaraktär</i> (Nordh 2006). På platser med stark kulturell karaktär finns historiska element i form av lämningar, planteringar och konstverk (Berggren Barring & Grahn 1995).

4.2. Tolv kvalitetskriterier

Jan Gehl (2010) hävdar att högkvalitativa stadsmiljöer i mänskligt perspektiv bör vara en mänsklig rättighet i alla städer. För fotgängaren i staden har Gehl (2010) satt upp tolv kriterier, *Figur 3*, som delas upp i tre grupper: *Skydd* (“Protection”), *Bekvämlighet* (“Comfort”) och *Välbehag* (“Delight”) (Gehl 2010:238–239), *tabell 2*. De är tänkta att ingå i arbetet med utformningen av högkvalitativa städer.

Protection	<p>PROTECTION AGAINST TRAFFIC AND ACCIDENTS — FEELING SAFE</p> <ul style="list-style-type: none"> Protection for pedestrians Eliminating fear of traffic 	<p>PROTECTION AGAINST CRIME AND VIOLENCE — FEELING SECURE</p> <ul style="list-style-type: none"> Lively public realm Eyes on the street Overlapping functions day and night Good lighting 	<p>PROTECTION AGAINST UNPLEASANT SENSORY EXPERIENCES</p> <ul style="list-style-type: none"> Wind Rain/snow Cold/heat Pollution Dust, noise, glare
	<p>OPPORTUNITIES TO WALK</p> <ul style="list-style-type: none"> Room for walking No obstacles Good surfaces Accessibility for everyone Interesting façades 	<p>OPPORTUNITIES TO STAND/STAY</p> <ul style="list-style-type: none"> Edge effect/ attractive zones for standing/staying Supports for standing 	<p>OPPORTUNITIES TO SIT</p> <ul style="list-style-type: none"> Zones for sitting Utilizing advantages: view, sun, people Good places to sit Benches for resting
	<p>OPPORTUNITIES TO SEE</p> <ul style="list-style-type: none"> Reasonable viewing distances Unhindered sightlines Interesting views Lighting (when dark) 	<p>OPPORTUNITIES TO TALK AND LISTEN</p> <ul style="list-style-type: none"> Low noise levels Street furniture that provides "talkscapes" 	<p>OPPORTUNITIES FOR PLAY AND EXERCISE</p> <ul style="list-style-type: none"> Invitations for creativity, physical activity, exercise and play By day and night In summer and winter
Delight	<p>SCALE</p> <ul style="list-style-type: none"> Buildings and spaces designed to human scale 	<p>OPPORTUNITIES TO ENJOY THE POSITIVE ASPECTS OF CLIMATE</p> <ul style="list-style-type: none"> Sun/shade Heat/coolness Breeze 	<p>POSITIVE SENSORY EXPERIENCES</p> <ul style="list-style-type: none"> Good design and detailing Good materials Fine views Trees, plants, water

Figur 3 Jan Gehls tolv kvalitetskriterier fördelat på tre grupper som används för att bedöma kvaliteten i en stadsmiljö och som är underlaget för bedömningsmallen som använts i observationsstudier i det här arbetet. (Jan Gehl 2010:239)

Tabell 2 beskriver de tre grupperna som Gehls (2010) tolv kvalitetskriterier delas in i.

Skydd	Den här kvalitetskriteriegruppen måste säkerställas innan några andra funktioner infrias och innebär att platsen upplevs som trygg och är säker. Det handlar både om skydd mot kriminalitet och olyckor men också om skydd mot väder, oljud och föroreningar (Gehl 2010:238).
Bekvämlighet	Den här gruppen utgår från människans universella aktiviteter som är att gå, stå, sitta, titta och samtala (Gehl 2010:118) samt möjligheten till "lek och aktivitet" (Gehl 2010:239).
Välbehag	Den sista kvalitetskriteriegruppen handlar om skala och möjligheten att ta del av platsens egenskaper såsom väder, klimat och estetiska upplevelser (Gehl 2010:239). Gehl (2010:181) lyfter att höga visuella värden automatiskt inte innebär en plats med hög kvalitet.

5. Resultat från Örebro stadspark

Det här kapitlet inleds med att presentera utfallet av intervjun med stadsträdgårdsmästare Magnus Carlberg där ambitionen varit att ta reda på vilken funktion parken har idag och vad ambitionen med den är i framtiden. Detta följs av kapitel 5.2 som presenterar identifierade parkkaraktärer som fungerar som underlag för vilken funktion respektive område i Stadsparken ska fylla. Slutligen presenteras resultatet från observationsstudierna med de fiktiva örebroarna, hur de upplevde att deras behov tillgodoses i Stadsparkens olika områden idag.

5.1. Örebro stadsparks funktion

Örebro stadsparks historia har lämnat avtryck i parkens utseende idag och kommer även i framtiden påverka utvecklingen av den. Det blir tydligt genom stadsträdgårdsmästare Magnus Carlbergs² beskrivning av hur Stadsparken vuxit fram över tid och utvecklats etappvis. Han menar att vissa delar är viktigare att bevara och att områden med lägre kvalitet kan omgestaltas. Parken som helhet kan utvecklas genom att nya element och funktioner läggs till. Nyligen har en plats kallad Tegelummet rustats upp tillsammans med trädgårdsmästare Peter Korn. Den och planteringar för fjärilar och pollinerande insekter tycker Carlberg (2021) speglar samtiden.

5.1.1. Utveckla Stadsparken

Carlberg (2021) beskriver hur processen att underhålla och omgestalta Stadsparken många gånger handlar om egna initiativ från Carlberg och hans kollegor som utgår från deras preferenser. Arbetet sker också i dialog med parkarbetarna som tack vare sitt dagliga arbete identifierar problem som måste lösas (ibid.).

Medborgardialog har inte varit i fokus i arbetet med att utveckla Stadsparken. Magnus Carlberg (2021) tycker att det är viktigt med medborgardialog i gestaltning av en ny plats men menar att det inte alltid är nödvändigt då han och hans medarbetare själva har en tydlig bild av hur platsen borde utvecklas. Carlberg lyfter vikten av att genomföra medborgardialog på rätt sätt för att resultatet ska vara

---

² Magnus Carlberg, Stadsträdgårdsmästare, Örebro kommun, intervju 2021-02-18

användbart. Ibland kan till exempel observationsstudier vara mer användbart än att användarna ombeds besvara hur en plats ska förändras (ibid.).

5.1.2. Stadsparkens användare

Magnus Carlberg (2021) vill att alla parker ska vara till för alla och att detta gäller särskilt för Stadsparken som är Örebro mest centrala park. Han jämför med kvartersparkar som kan gestaltas med hänsyn till det specifika områdets målgrupp baserad på demografisk analys. Att tillgodose allas behov ser Carlberg som en utmaning och menar att parkens historiskt har tillhört framförallt de vuxna men han tycker att barnen ska ha plats i hela parken.

Även om Carlberg (2021) tycker att Stadsparken välkomnar de flesta tror han att gruppen äldre barn och unga vuxna i åldern 12 till 20 år är den användargrupp som upplever sig mest exkluderad. De har blivit för gamla för lekplatsen och umgängesytor som lockar saknas. Carlberg tror att en lösning kan vara att utveckla intilliggande Skytteparken.

Stadsparken fungerar framförallt som en lekplats och en plats för äldre människor, men även unga vuxna som återupptäckt parken när de flyttat hemifrån och uppskattar den som en plats för socialt umgänge (ibid.).

5.1.3. Stadsparkens funktion

Magnus Carlberg (2021) har identifierat en trend i gestaltning där funktioner i parker delas upp baserat på olika användargrupper. Han tror att det finns många fördelar med att istället blanda funktioner så att människor också blandar sig med varandra. Även om det i strävan efter en mångfald kan uppstå konflikter tror Carlberg att vinsterna är större än riskerna och att parken är tillräckligt stor för att tillgodose många intressen. Han menar att en av Stadsparkens styrkor är storleken och att parkens olika delar skiljer sig åt (ibid.).

Carlberg (2021) menar att Stadsparkens attraktion som utflyktsmål skapar en grön mötesplats där örebroare från olika stadsdelar träffas. Det får invånarna att ta sig dit istället för parken som ligger närmast hemmet.

Scenen i Stadsparken vill Örebro kommun upplåta till användning på ett ansvarsfullt sätt. De vill undvika att stänga av parken för kommersiella arrangemang. Scenarrangemang ska inte heller påverka parken negativt (ibid.). Carlberg förklarar hur dagens evenemang har en karaktär som inte passar in på scenen på grund av omfattning eller publik. Örebro kommun vill att arrangemang på scenen i Stadsparken ska besökas av en medveten publik som ”tar det lugnt” (ibid.). Magnus Carlberg (2021) är medveten om att de själva begränsar användningen och hade gärna sett att den används mer. En möjlighet skulle vara att sänka kostnaden för att hyra scenen.

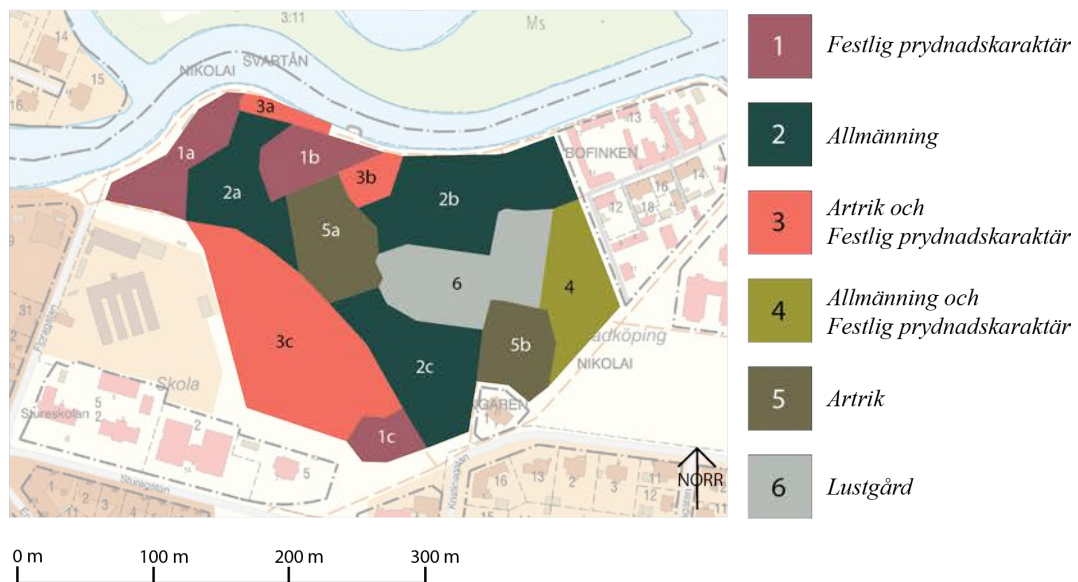
5.1.4. Örebro stadspark i framtiden

Magnus Carlberg (2021) beskriver arbetet som stadsträdgårdsmästare som mer strategiskt än hur det sett ut tidigare. Magnus ansvarar för parkingenjörerna som planerar drift och arbetar med utvecklingen av parker. För Carlberg (2021) handlar det om att leda en grupp som gör ett avtryck i Stadsparken som speglar vår tid snarare än att han som stadsträdgårdsmästare ska sätta sin prägel på parken. Utvecklingen av parken handlar i mångt och mycket om att lösa problem och utveckla platser som nu fungerar dåligt. Planering och drift styrs av kommunens strategier, riktlinjer, policys och andra dokument som talar om att det gröna är viktigt (ibid.). Magnus Carlberg (2021) ser en fördel med att hans roll i Örebro kommun gör det möjligt att delta i planarbetet vilket inte är en självklarhet i andra kommuner (ibid.).

Carlberg (2021) beskriver hur satsningar i andra grönområden i Örebro också reflekteras i Stadsparken och på så vis lämnar avtryck i historien. Satsningar på barns lekmiljöer och ängssådd är exempel på sådana och som Carlberg (2021) hoppas också tas emot med glädje av örebroarna.

Av de sju parkkaraktärerna i Helena Nordhs nycklingsverktyg har fyra identifierats i Örebro stadspark. Totalt har sex olika karaktärer och karaktärskombinationer identifieras som redovisas i *Figur 5*.

Figur 5 Stadsparken har delats upp i områden baserat på identifierade parkkaraktärer och karaktärskombinationer vilka har färgkoordinerats och även tilldelats varsitt prefix. Källa bakgrundskarta: Lantmäteriet (2021) Örebro. SWEREF 99 TM, RH 2000. Fastighetskarta [Kartografiskt material] <https://minkarta.lantmateriet.se> [2021-02-03]

Tre områden utmärks av att ha karaktären *Festlig prydnadskaraktär*. I område 1a i Stadsparkens västra del är entrén till parken och cafét de dominerande inslagen som karaktäriseras av att vara tydliga mötesplatser. 1b är området bestående av utomhusscenen samt grusplanen framför. Område 1c som syns i *Figur 6* kallas *Klostergården*.

Figur 6 Fotografi över Klostergården i område 1c har en geometrisk form inramad av en pergola där bänkar är placerade utmed sidorna samt en skulptur i rummets mitt i område. Område 1c har parkkaraktären *Festlig prydnadskaraktär*. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

Stora områden i Stadsparken kännetecknas av parkkaraktären *Allmänning*. Observationsstudien har lett till att tre områden markerats framförallt för att de till stor del består av kortklippt gräs, är oprogrammerade och lämpar sig för rörlig aktivitet. Område 2a utgörs av ytan mellan den västra entrén och scenen. 2b är en stor, plan gräsyta norr om lekplatsen där det finns en plaskdamm i mitten. 2c skiljer sig från 2b genom att istället vara kuperad och har flera stora träd.

Stadsparkens centrala del, markerad som område 6 i *Figur 5*, består framförallt av en programmerad lekplats med bland annat sandlådor och lekställningar. Den östra delen av område 6 utgörs av en tennisbana omgärdad av stängsel. Området karaktäriseras av parkkaraktären *Lustgård*.

Områdena 5a och 5b skiljer sig från områdena 3a, 3b och 3c genom att starkare ha parkkaraktären *Artrik* då gestaltningen genom en variation i växtligheten är det som är utmärkande för dessa områden.

De tre områdena som istället har både *Artrik* och *Festlig prydnadskaraktär* har tydligare karaktärerna av att vara mötesplatser. Växtligheten består av mer ordnade planteringar med inslag av prydnadsföremål. 3a är en liten yta men med stark karaktär, här finns både en varierad plantering som skapar ett rum med sittplatser och statyer. Område 3b som visas i *Figur 7* har en annan, mer prydlig, karaktär.

Figur 7 Område 3a med skarpt klippta idegranshäckar och hexagonformade planteringslådor (tomma med anledning av säsong) ger uttryck för parkkaraktärerna Artrik och Festlig prydnadskaraktär. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-04

3c är ett större område i Stadsparkens södra del som ansluter till Stadsträdgården där det finns restaurang och anordnas musikevenemang. 3c består av olika delar: blomstergata, rosenträdgård, örtagård, magnolialund och det nya tegelrummet med sandplanteringar. De olika delarna avgränsas med klippta idegranshäckar och den här delen av Stadsparken ger intryck av att vara ett socialt uppvisningsrum där människor samlas för att studera och njuta av planteringarna.

Entrén till parken från öster upplevs som en variation av parkkaraktärerna *Allmänning* och *Festlig prydnadskaraktär*. Här finns mycket plan gräsmatta med träd i men även planteringar. Platsen upplevs som mer ombonad än de andra områdena med karaktären *Allmänning* men samtidigt med mer utrymme för rörlig aktivitet än platserna som utmärker sig genom *Festlig prydnadskaraktär*. Här i område 4 ligger Fjärilsträdgården, som snarare uppfattas som en plats att röra sig genom än ett ställe att stanna upp på en längre stund.

5.3. Fiktiva Örebroinvånare

I *Tabell 3* presenteras respektive fiktiv person som konstruerats för den här uppsatsen. Ambitionen är, som beskriv i kapitel 2.3, att med utgångspunkt från olika ålderskategorier låta de fiktiva personerna representera ett brett urval av Örebros invånare.

Intervjun med Magnus Carlberg (2021) har gett en förståelse för hur användandet av Örebros parker skiljer sig åt mellan olika åldrar. Carlberg (2021) menar att behoven varierar stort då Stadsparken lockar till sig besökare från olika delar av Örebro, även de som bor längre bort från parken. Människor i åldern 12–20 år saknar umgängesytor och parken tillgodoser inte behovet av kulturutbud som invånarna söker. Örebro stadspark fungerar enligt Carlberg (2021) väl för äldre vuxna och yngre barn. Det stärks av Elin P. Sundevall och Märit Janssons rapport ”Inclusive Parks across Ages: Multifunction and Urban Open Space Management for Children, Adolescents, and the Elderly” (2020). Rapportens beskrivning av skillnaden mellan barn, ungdomar och äldres behov har applicerats på de fiktiva invånarna i det här arbetet. Barn och äldres behov tillgodoses i större utsträckning genom programmerade och oprogrammerade ytor där de oprogrammerade ytorna uppskattas extra av barnen. Estetiken tilltalar framförallt de äldre som också tycker att det i parker finns utrymme för socialt umgänge, något ungdomar saknar.

Ann-Margreth Berggren-Bärrings och Patrik Grahns avhandling ”Grönstrukturens betydelse för användning” (1995) har inspirerat till hur de fiktiva invånarna upplever olika parkkaraktärer då det vid studien av Stadsparkens parkkaraktärer, som presenteras i kapitel 5.2, observerades att olika delar av parken var olika väl anpassade efter människors ålder och behov. Därför har de fiktiva personernas konstruerats med egenskaper så att de på ett meningsfullt sätt går att använda i analysen av observationerna i relation till Jan Gehls kvalitetskriterier.

Tabell 3 I tabellen presenteras de fiktiva örebroare som använts i observationsstudien. Ålderskategorier baserade på statistik hämtad från Statistiska Centralbyrån SCB (2021) och ligger till grund för urvalet. Individernas egenskaper har inspirerats av insamlat material och resultat från studier genomförda i det här arbetet.

Invånare 1	3-årig pojke som tillsammans med sin familj bor väster om Örebro centrum, 4 km från Stadsparken. Han besöker lekplatsen där han använder sandlådan och klätterredskapen. För honom är det viktigt att känna sig trygg och att det finns utrymme för självständig lek och att interagera med andra barn. Det är bra med någonstans att ta paus och fika emellanåt.
Invånare 2	10-årig flicka som bor centralt på öster i Örebro i närheten till Stadsparken. Hon går i skolan på dagarna och leker med kompisar i parken på eftermiddagen. Hon besöker även parken på helgerna tillsammans med släkt och familj. Hon tycker att lekplatsen snabbt blir tråkig och föredrar och leka i buskage, bland träd och på kullar. Hon gillar att spela fotboll och röra sig över större ytor.
Invånare 3	16-årig pojke som precis börjat gymnasiet i centrala Örebro. Han bor 3 km norr om Örebro centrum. Han går till parken tillsammans med kompisar efter skolan och tycker att det är viktigt med ställen där det går

att vara ifred men som känns trygga. Han gillar när det är musikevenemang och andra tillställningar som samlar mycket folk.

- Invånare 4 26-årig kvinna som studerar och bor tillsammans med en studiekompis i studentlägenhet i universitetsområdet 3 km sydost om Stadsparken. Hon besöker parken ensam eller möter vänner där. Hon använder parken till mycket. Picknick och kubb med andra studenter, läser böcker och pluggar inför tentor samt tränar med gymmet på utegympapass. För henne är det viktigt att det finns ytor att socialisera på men också ytor där hon kan vara ifred och som är bekväma att sitta på en längre tid.
- Invånare 5 37-årig man som är föräldraledig på halvtid tillsammans med sin 3 åriga son (invånare 1). Han bor tillsammans med sonens mamma på väster i Örebro, 4 km från Stadsparken. Mannen gör utflykter till Stadsparken tillsammans med barnet på dagen då han träffar andra föräldrar. Han besöker även parken på kvällen för att delta i sociala evenemang, grillning och fysiska aktiviteter med vänner.
- Invånare 6 50-årig kvinna som är arbetslös och bor utanför Örebro tätort tillsammans med sin familj. Hon besöker sällan parken ensam utan möter framförallt vänner och familj för sociala aktiviteter som samlar många människor. Hon besöker parken sällan men när hon väl är där är det ofta i flera timmar. Hon tycker det är viktigt att det är fritt från skräp och att planteringarna är välskötta.
- Invånare 7 60-årig man som arbetar och är ensamstående. Mannen besöker parken ensam på dagtid och kvälltid då han helst vill vara i fred, han vill kunna strosa i parken när som helst på dygnet, året om. Han gillar träd och växter, sitta vid vattnet och teckna, ofta i sällskap med sin hund.
- Invånare 8 84-årig pensionerad kvinna som är änka och ensamstående. Kvinnan bor centralt i Örebro och besöker för det mesta parken ensam från tidig morgon till tidig eftermiddag. Hon tar sig fram med rullator och tycker att det är bra med många sittplatser på olika ställen i parken där hon kan sitta och titta på andra människor men även njuta av naturen, planteringarna och vädret.

5.4. Upplevelser av kvalitetskriterierna

Nedan sammanfattas de fiktiva Örebroinvånarnas bedömning av Stadsparken utifrån Gehls tolv kvalitetskriterierna uppdelade i tre grupper: *skydd*, *bekvämlighet*

och *välbehag*. Därefter följer en sammanfattning av hur kriterierna i de specifika områdena, uppdelade efter parkkaraktärer, upplevs av observationsstudiens representanter för de olika användargrupperna.

5.4.1. Kvaliteter kopplade till skydd

Alla deltagare i observationsstudien upplever att Stadsparken är skyddad från trafik och upplevs i det avseendet som säker. Den 10-åriga flickan i studien får ensam leka i parken efter skolan så länge hon håller sig inom Stadsparkens områdesgräns. Parken upplevs på det stora hela som ren och fri från störande ljud och utsläpp från trafik eller annan påverkan av staden.

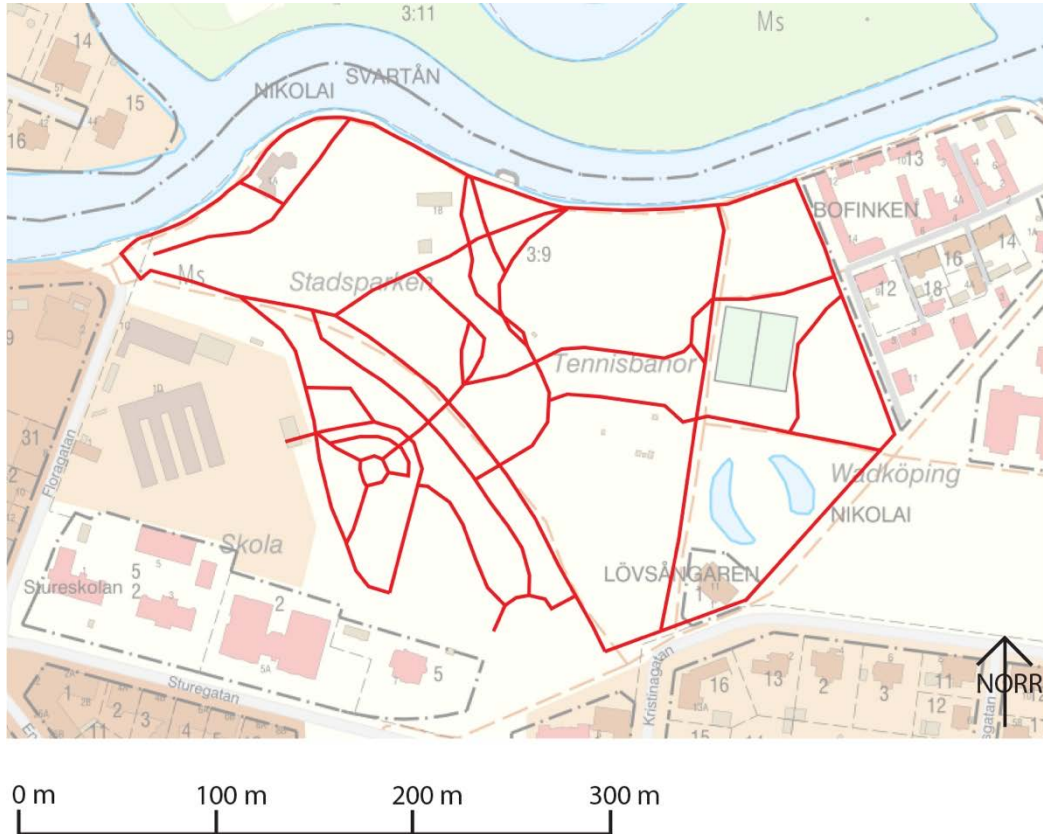
Dagtid rör sig många genom parken, både på väg till arbete och skola men också för att uppleva parken. I vissa delar av parken är belysningen god men betydligt sämre i andra. Bortsett från promenader är det ingen i studien som uttrycker att de använder parken när det blivit mörkt. Den 60-åriga mannen brukar promenera på kvällen med hunden men tycker att det känns olustigt att röra sig i parken och håller sig därför till gång- och cykelstråket utmed ån som upplevs tryggast, se *Figur 8*. Den 26-åriga kvinnan i studien skulle gärna vilja använda parken mer på kvällstid även höst och vinter men upplever att den är så dåligt upplyst att den mest fungerar som passage snarare än att de stora grönytorna går att använda till träning eller sociala aktiviteter.

Figur 8 Gång- och cykelstråket utmed Svartån är upplyst på kvällen och det är framförallt där människor rör sig efter mörkrets inbrott. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

5.4.2. Kvaliteter kopplade till bekvämlighet

I Stadsparken finns ett välutvecklat nät av gångvägar som illustreras i *Figur 9* och möjliggör passage till och från målpunkter i anslutning till parken.

Figur 9 De röda strecken i illustrationen visar gång- och cykelvägar i Stadsparken. Beläggningen består av stensjöl, asfalt och på vissa ställen storgatsten. Storgatsten kan vara svår att röra sig över och gör att den 84-åriga kvinnan i studien undviker vägar med den beläggningen. Källa bakgrundskarta: Lantmäteriet (2021) Örebro. SWEREF 99 TM, RH 2000. Fastighetskarta [Kartografiskt material] <https://minkarta.lantmateriet.se> [2021-02-03]

Trots Stadsparkens generösa yta är bristen på platser att slå sig ner på något som lyfts av flera individer i studien. De sittplatser som finns är placerade utmed gångnätet och upplevs framförallt fungera som platser för kortare pauser än som rum att sitta ner i. Överlag saknas det platser i Stadsparken med tak som skyddar mot nederbörd och sol. Väldigt få platser kan anses skyddade från vind.

Den 50-åriga kvinnan besöker parken i sällskap med familj men saknar sittplatser för uppehåll en längre tid. Den 24-åriga kvinnan gillar Stadsparken jättemycket men även hon saknar platser som känns halvprivata och där det är bekvämt att sitta längre stunder för att studera och läsa. Optimalt hade varit möjlighet att ta med sig datorn till parken för att sitta och arbeta längre stunder. Både den 50-åriga kvinnan och den 60-åriga mannen upplever att vissa delar av parken känns mer intima och avskärmade från staden, de lyfter områdena 1c, 3c

och 5a. I parken som helhet finns det dock bara två platser där bänkarna är vinklade så att det går att ha en konversation.

Förutom tennisplanen tycker den 16-åriga pojken att parken är ganska ointressant. Det händer att det sker saker kring scenen på somrarna men ofta är det inget som intresserar honom och de större musikevenemangen är i intilliggande Stadsträdgården som är privat och där kostar det pengar att delta.

5.4.3. Kvaliteter kopplade till välbehag

Under föregående rubrik beskrevs hur deltagarna i observationsstudien saknar sittplatser med skydd från nederbörd och vind. Det saknas platser som är förstärkta genom att gestaltningen skapat behagliga mikroklimat. Den 50-åriga kvinnan i studien är sällan i Stadsparken på vintern då hon bor utanför stan och tycker inte att det är tillräckligt motiverat att åka in eftersom det inte finns några bra ställen att vistas längre tid på under vintermånaderna.

Stadsparken är stor och olika områden kännetecknas av olika parkkaraktärer. Skalan i de olika delarna upplevs positiv och anpassad efter varje område med undantag för område 2b.

5.4.4. Kvaliteter i område *Festlig prydnadskaraktär*

Områdena 1a, 1b och 1c har parkkaraktären *Festlig prydnadskaraktär* gemensamt. Huvudentrén i område 1a är lätt att lokalisera och som *Figur 10* visar finns det många sittplatser utmed kanten. Sittplatserna är av sådant slag att de lämpar sig för att vänta in sitt sällskap.

Figur 10 Område 1a består bland annat av huvudentrén till Stadsparken som upplevs inbjudande och ofta används som mötesplats. Platsen i sig är alltför öppen och oskyddad för att det ska vara trivsamt att stanna en längre stund, den upplevs snarare som en passage eller en nod där flera gångstråk ut i parken startar. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

Område 2a kopplar ihop Cafébyggnaden, *Figur 11*, med område 1b där scenen ligger. Den 16-åriga pojken, den 24-åriga kvinna och den 37-åriga mannen är överens om att det borde hända fler saker på och runt scenen. De tycker att det borde vara en stor variation i tillställningar både dag- och kvällstid. Den 50-åriga kvinnan tycker att caféet i område 1a skulle kunna ha öppet även på vintern. Det skulle bidra till tätare besök i Stadsparken.

Figur 11 Cafébyggnaden med den halvöppna uteserveringen och utblickar över området ligger strategiskt placerad vid Stadsparkens huvudentré i den norra delen av område 1a. Cafébyggnaden och scenen i områdena 1a och 1b ligger öde under vinterhalvåret. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

Område 1c ligger i anslutning till område 2c med parkkaraktären *Allmänning* och område 3c med parkkaraktärskombinationen *Artrik och Festligprydnadskaraktär*. 1c är ett av områden som både den 50-åriga kvinnan och den 60-åriga mannen lyfter som mer intima och avskärmade från staden. Mannen har upptäckt att det i område 1c är extra belysning på kvällen som visas i *Figur 12*. Han tycker dock att det är synd att det inte går att gå vidare därifrån till område 3c eftersom det där är väldigt mörkt där.

Figur 12 Område 1c har extra belysning vilket gör att platsen känns trygg och ombonad även när det är mörkt. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

5.4.5. Kvaliteter i område *Allmänning*

Parkkaraktären *Allmänning* är starkast utmärkande i områdena 2a, 2b och 2c. Område 2a knyter framförallt ihop de olika delarna i Stadsparkens västra del men skalan och den svaga kuperingen skapar en tilltalande rumslighet som tillsammans med närheten till caféet och scenen gör platsen lämplig för sociala aktiviteter.

Den centrala öppna ytan i område 2b, norr om lekplatsen i område 6, som syns i *Figur 13* erbjuder bra utblickar över området. Dock upplever alla deltagare i studien att området är tråkigt på vintern. Den 50-åriga kvinnan i studien uttrycker det som att område 2b saknar en ombonad känsla vilket gör att det fungerar mer som passage än en plats hon spenderar längre tid på. Hon hade önskat att det fanns fler ordnade sittplatser i anslutning till de öppna ytorna så att delar av hennes familj kunde ha picknick, grilla och socialisera medan de yngre i familjen kunde leka på gräsmattan.

På somrarna tycker dock många att det finns flera positiva aspekter med område 2b eftersom det rymmer en variation av rörliga aktiviteter, lekar och bollsporter samtidigt utan trängsel.

Figur 13 Det stora homogena område 2b bjuder inte in till sociala aktiviteter för mindre grupper utan upplevs främst avsedd för rörliga aktiviteter. Det upplevs inte heller som särskilt estetiskt tilltalande då skalan är stor och planterade element, som den slingrande avenbokshäcken, försvinner i kontrast till den öppna ytan. Område 2b har väldigt få sittplatser och det saknas en känsla av rumslighet i områdets utkanter. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

I *Figur 14* syns en gångvägskorsning inramad av buskar där bänkar placerats i vinkel mot varandra på ett sätt som välkomnar konversation. Dock är platsen alldeles för exponerad för att upplevas som inbjudande.

Figur 14 I bilden syns en sittgrupp i område 2b som upplevs som exponerat. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-04

Precis som område 2b är det fokus på rörliga aktiviteter på dagtid i område 2c. Kuperingen tillsammans med trädstammar skapar en rumslighet som bjuder in till fantasifulla lekar och fungerar som en privatare del för de äldre barnen. Den 10-åriga flickan föredrar att vara i område 2c som känns lite mer avskärmat från lekparken och det händer mer än i område 2b. I område 2c finns stora träd och kullar och tillräckligt med plats för rörliga aktiviteter. 2c är mer spännande än plaskdammen och gräsmattan i 2b och dessutom roligare att vara på under vintern då det går att åka pulka där.

5.4.6. Kvaliteter i område *Festlig prydnadskaraktär* och *Artrik*

Område 3a, 3b och 3c har förutom parkkaraktären *Festlig prydnadskaraktär* också karaktären *Artrik*. Område 3a är ett litet område men som upplevs positivt av den 26-åriga kvinnan, den 50-åriga kvinnan, den 60-åriga mannen och den 84-åriga kvinnan. Här finns en av två platser i Stadsparken där bänkarna vinklats mot varandra. Platsen har bra utblickar över ån och en inbjudande variation av plantering och utsmyckning i form av skulpturer. Dock tycker den 60-åriga mannen

att platsen ofta är upptagen eller att folk sätter sig alldeles för nära när han slagit sig ner där.

Den 50-åriga kvinnan tycker om att visa upp det som hon anser är Stadsparkens finaste rum i område 3c när hon har vänner på besök. Hon har lagt märke till det nyligen renoverade Tegelummet, *Figur 15*, i område 3c som ser spännande ut även på vintern. Den 60-åriga mannen tycker att de olika delarna i område 3c är bra att strosa runt i på egen hand, men önskar bättre belysning där så att han och hunden kunnat promenera i området på kvällen.

Figur 15 Tegelummet i område 3c erbjuder stor variation och kontraster i material och växtlighet även vintertid. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

Område 3c är otillgängligt under längre perioder på grund av is, snö och vattenansamlingar. När snön och isen försvunnit vågar även den 84-åriga kvinnan ta sig till område 3c och uppskattar Örtagården där det tidigt på året börjar dofta och där statyn av Cajsa Warg står. Hon tycker att de andra delarna av 3c är väldigt öde på vintern och ger en känsla av att vara igenbommade för säsongen. På sommaren besöker hon gärna dagtid Rosenträdgården i område 3c, men hon önskar att det skulle finnas bättre sittplatser att ta en paus på. Här finns en mindre paviljong men bänkarna är placerade utanför paviljongens tak och saknar dessutom ryggstöd vilket indikerar att det inte är en plats att sitta länge på.

5.4.7. Kvaliteter i område

Allmänning och Festlig prydnadskaraktär

Område 4 i Stadsparkens östra del har parkkaraktärskombinationen *Allmänning* och *Festlig prydnadskaraktär*. I observationsstudien med de fiktiva örebroinvånarna är det ingen som har några starka åsikter om platsen. Den upplevs som en plats de mest passerar. Fjärilsträdgården har få sittplatser, annars skulle den fungera som en trevlig plats att slå sig ned. På somrarna lämpar sig område 4 för picknick men den är inte helt optimal eftersom den ligger i Stadsparken yttre kant vilket gör att den känns oskyddad och inte särskilt privat när många människor passerar.

5.4.8. Kvaliteter i område *Artrik*

Områdena 5a och 5b, med parkkaraktären *Artrik*, karaktäriseras av den stora variationen i växter utan att vara ordnade på samma sätt som område 3. Både den 50-åriga kvinnan och den 60-åriga mannen upplever att vissa delar av parken känns mer intima och avskärmade från staden och nämner då bland annat område 5a som syns i *Figur 16*. Precis som område 3c är områdena 5a och 5b svåra att ta sig fram i när det är snö och is på gångvägarna.

Den 10-åriga flickan tycker att både 5a och 5b är spännande områden att leka på. Det finns buskar att gömma sig i och platserna känns oordnade på ett inbjudande sätt. Hon hade önskat att de var större så att hon känt sig mindre i vägen när det vuxna promenerar på gångvägarna. Den 16-åriga pojken gillar också område 5a. Han tycker det har en privat känsla utan att ligga avsides, dock är det för litet och finns inga ställen att stanna upp och kunna hänga på ifred.

Figur 16 Område 5a upplevs som innehållsrik med trappor, stenar och mur vilket ger upphov till flera sekundära sittplatser i form av bland annat stora stenar. Dock saknas primära sittplatser med undantag för ett par bänkar utan ryggstöd som är placerade intill gångstråken. Det här är ett skäl som tillsammans med markbeläggningen av storgatsten gör att den 84-åriga kvinnan undviker att röra sig där med sin rullator även om hon tycker att planteringarna ser intressanta ut. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

5.4.9. Kvaliteter i område *Lustgård*

I område 6 med parkkaraktären *Lustgård* ligger lekplatsen och tennisplanen. Den 37-åriga pappan tycker att lekplatsen är tilltalande i skala både för honom själv och hans 3-åriga son. Den är stor till ytan men uppbyggd i olika delar och kompletterad med växtlighet som gör platsen ombonad och trygg trots intilliggande öppen gräsyta i område 2b. Den 84-åriga kvinnan kommenterar att sittplatserna i anslutning till lekparken är begränsade, hon hade gärna slagit sig ner där och kollat på barnen och familjerna. Den 3-åriga pojken och hans pappa håller med, de gillar att åka på utflykt till lekparken då den är stor och det finns mycket olika saker att göra men när han blir trött finns det inga bra ställen att fika på. 37-åringen önskar utspridda sittmöjligheter, gärna med väderskydd. Han nämner pergolan över bänkarna i lekparken, se *Figur 17*, som varken ger skydd mot nederbörd eller vind och att möjligen är buskaget bakom bänkarna som skyddar platsen.

Figur 17 Bänkarna under pergolan i lekplatsen i område 6 är placerade på rad och riktade mot lekplatsen vilket å ena sidan ger en bra uppsikt över barnen men å andra sidan inte bjuder till samtal med andra föräldrar. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

Det finns flera oklarheter kring tennisplanen. Den 16-åriga pojken skulle gärna vilja prova att spela tennis. Planen är ofta tom och staketet gör att den känns väldigt privat. Ibland står han och kollar vid sidan av men det känns inte helt bra då det inte finns några iordningställda åskådarplatser utanför staketet, se *Figur 18*.

Figur 18 Bänkarna närmast tennisplanen i område 6 har ryggen vänd bort från den vilket gör det tydligt att bänkar och tennisplanen inte har någonting med varandra att göra. Dessutom avgränsar buskage samt gång- och cykelvägen dem från varandra. Foto: Frida Westberg Ekerljung 2021-02-22

6. Diskussion kring resultatet

Nedan följer en diskussion om vad materialet som använts i det här arbetet och studierna som genomförts säger om Örebro stadsparks funktion, kvaliteter och potential att utvecklas för att tillgodose de sociala behoven hos fler användargrupper.

6.1. Metodreflektion

Som författare bär jag med mina egna värderingar och uppfattningar om omvärlden vilket har styrt min ansats, mina avgränsningar och min tolkning av resultatet. Det går att ifrågasätta trovärdigheten i att studera en park med hjälp av fiktiva invånare som bygger på antaganden och subjektiva tolkningar av olika användargrupperns behov och beteenden. Studien har oundvikligt påverkats av mig även om ambitionen varit att genomföra en strukturerad och objektiv studie. Resultatet från den kvalitativa intervjun, observationsstudien om parkkaraktärer samt mina tolkningar av statistiken och den vetenskapliga litteraturen har gemensamt utgjort underlaget för de fiktiva invånarna.

De fiktiva individerna som använts i beskrivningen av Örebro stadspark är inte en fullvärdig representation av Örebro invånare. Urvalet frångår statistiken baserat på antagandet att det skiljer sig mer mellan barn än vuxna vilket kan anses vara ett grovt antagande. Behov och beteenden kan skilja sig avsevärt mellan individer oavsett ålder. Ett större urval vetenskapliga texter som stödjer antagandena om människors olika behov kopplat till ålder och ungdomars upplevelse av avsaknaden av en plats för dem skulle öka studiens trovärdighet. Det hade också varit önskvärt med fler intervjuer med personer med olika koppling till Örebro stadspark för en bredare bild av vad ambitionen med parken är och hur väl anpassad den är till olika åldersgrupperns behov.

Den här uppsatsen är en ansats att utforska och identifiera vilka grupper som bör studeras närmare för att identifiera olika behov. Det har begränsat antalet fiktiva invånare med fokus snarare på en bred åldersvariation än att försöka representera alla olika behovsvariationer kopplade till andra egenskaper.

6.2. Stadsparkens funktion i nutid

Som Hazel Conway (se Woudstra et al. 2000:9) säger är det viktigt att förstå urbana parkers initiala syfte för att förstå parkens relevans idag. Stadsträdgårdsmästare Magnus Carlberg har en idé om att varje tid ska lämna avtryck i Stadsparken och med den visionen finns det anledning att fundera på vilket avtryck vår tid ska lämna. Det blir tydligt i observationsstudier av parkkarkatärer samt intervjun med Carlberg att det finns en förväntan av att förvalta parkens historia. Många delar av Stadsparken har funnits sedan lång tid tillbaka och förändrats väldigt lite, de tar stor plats både fysiskt men också resursmässigt. Stora delar av parken har parkkarkatären *Festlig prydnadskaraktär*. Även om karaktären har stark koppling till social samvaro ligger fokus på planteringar under sommarhalvåret för besökare under dagtid.

Vid anläggningen finansierades Örebro stadspark med krav på tillgänglighet för alla stadens invånare. Syftet med parken var att tillgodose ett ökat odlings- och växtintresse men också att möta det rådande samhällsidealet. Det fanns behov av ett offentligt grönt rum för socialisering, rekreation och aktivitet. Parkens funktion att bidra till ett socialt hållbart samhälle kvarstår men har utvecklats att även inkludera ekologiskt och ekonomisk hållbarhet. Bland annat genom att de globala målen för hållbar utveckling som genomsyrar kommunens arbete.

Sedan 1980-talet finns ett mönster där ytor i städerna som tidigare inte haft någon särskild funktion utvecklas för att människor ska uppehålla sig där snarare än att bara passera. I större städer i Sverige ska allt fler människor och fler funktioner rymmas på mindre ytor vilket kräver flexibla och multifunktionella ytor som lätt kan transformeras utifrån varierande behov över dygnet och över säsongerna.

Som nämnts har stora delar av Stadsparken lägre aktivitet under vintern. Förutom parkkaraktären *Festlig prydnadskaraktär* är möjligheten till aktiviteter och vistelse betydligt sämre under vinterhalvåret även i områden med parkkaraktären *Allmänning*. Det finns potential att utveckla stora delar av Stadsparken med hållbara gestaltningar som fungerar året om och ger den mer liv och rörelser vilket enligt både Low et al. (2005) och Carmona et al. (2010) gör en park mer attraktiv. Det upplysta gångstråket utmed ån blir kvällstid ett område i sig som används flitigt när andra delar av parken ligger tom. Ljusinstallationer, väderskydd och rumslig gestaltning kan bidra till att utveckla parken till en trygg och attraktiv plats under fler timmar på dygnet och fler månader på året.

6.3. Vem syns och vem får ta plats

I det presenterade resultatet blir det tydligt att det är de som tar plats och har åsikter också är de som får utrymme. Den 50-åriga kvinnan har åsikter om många områden

i Stadsparken jämfört med den 16-åriga pojken. Kvinnan uppskattar parken redan idag men bor utanför stan vilket är anledning till att hon inte besöker den oftare. Den 16-åriga pojken däremot bor i stan men utan starkt intresse för parken, hans åsikter handlar framförallt om att han tycker att parken är tråkig.

Vad som tydligt framgår i intervjun med Magnus Carlberg är att Stadsparken är till för alla. Samtidigt lyfter Carlberg problematiken kring ungdomar som inte får plats i parken. Hans lösning är att tillgodose deras behov i en anslutande park, Skytteparken, snarare än att försöka blanda dem med stadens andra invånare, trots att han hävdar att det är hans ambition. Å ena sidan visar studier att ungdomar gärna vill ha en plats i fred, men å andra sidan känns det otryggt om platsen upplevs tillhöra en annan grupp och det kan göra att det blir problematiskt om det skapas en särskild ungdomspark. För att den här gruppen ska bli representerad behöver kommunen stimulera ungdomarna att uttrycka vad de efterfrågar i Stadsparken.

Parkerna i städerna hade under 1800-talet och tidigt 1900-tal en viktig social roll genom att etablera ett socialt accepterat beteende och på så vis skapa ett funktionellt samhälle. I intervjun med stadsträdgårdsmästaren framkommer det att det finns en strävan att Örebro stadspark ska ha en speciell framtoning och att alla aktiviteter och evenemang inte passar in. Samtidigt uttrycker flera individer i observationsstudien att parken inte utnyttjar sin fulla potential, att den under tider på dygnet och året inte används lika frekvent som det är möjligt. Riskerna är att de som Low et al. (2005:4) kallar "homogeniserande krafterna" får styra Stadsparkens framtid för mycket i och med oron från kommunen att tillåta vissa aktiviteter och användargrupper.

6.4. Upplevelser av parkkaraktärerna

Gestaltning i städerna har generellt gått mot att platser blivit allt mer programmerade. Det stämmer inte riktigt överens med Stadsparkens utformning. I Stadsparken finns stora ytor som besökarna är välkomna att utnyttja men de är till stor del oprogrammerade och lämnar mycket ansvar till besökarna att på eget initiativ aktivera ytorna. Det finns områden som är hårt programmerade såsom scenen, caféet och tennisbanan. De här platserna kräver dock ett stort engagemang för att bli aktiva platser och bjuder inte in till spontana aktiviteter. Programmerade ytor behövs för att uppmuntra människor att ta kontakt med varandra samtidigt som att de inte får vara för hårt styrda då det gör dem mindre tillåtande att aktivera sig i (Carmona et al. 2010). Även om barn i olika åldrar samlas med sina familjer kring lekplatsen i område 6 är det inte den programmerade lekutrustningen som är attraktivast för äldre barn. Den 10-åriga flickan drogs till andra delar av Stadsparken som gav utrymme för mer fantasifulla lekar. Det behövs fler platser som blir funktionella genom att de på ett flexibelt sätt kan användas till olika aktiviteter och av personer från olika användargrupper.

Precis som Sundevall och Jansson (2020) identifierat i sin studie framgår det både i intervjun med Carlberg och observationsstudier med fiktiva Örebroinvånare att barn och äldre använder Örebro stadspark mer än ungdomar. Bland de yngre vuxna finns det en stark önskan att utveckla parken att kunna användas på mer varierade sätt, något som kan liknas med det Sundevall och Jansson (2020) sett i sin studie där äldre är mer benägna att bevara parken som den sett ut historiskt.

I gestaltningen av Stadsparken ligger fokus på det estetiska tilltalande, i flera områden satsar kommunen på vackra planteringar. Områdena 1a, 1b, och 1c har parkkaraktären *Festlig prydnadskaraktär* vilken kännetecknas av en social funktion där bland annat planteringar får ta stor plats. I observationsstudierna med de fiktiva örebroinvånarna har det visat sig att den sociala funktionen inte fungerar fullt ut. Alla användargrupper tilltalar inte av det estetiska i de här områdena och besöker därför inte dem. För dem som gillar platserna brister funktionalitet. För den 84-åriga kvinnan i studien finns det inte några bra, väderskyddade sittplatser. Platsernas fokus på det estetiska gör att funktionen hamnar i bakgrunden vilket Francis (2003) också lyfter som ett vanligt problem bland landskapsarkitekter.

De individer i observationsstudien som hade mest positiva åsikter om parken var barnen och äldre vuxna. De som istället hade starkast åsikter om att parken borde utvecklas och uppdateras var 16-åringen, 24-åringen och 37-åringen. 16-åringen tycker inte att det finns någon plats för honom i Stadsparken samtidigt som stadsträdgårdsmästaren tycker det är svårt att hitta lämpliga evenemang som passar in i storlek till Stadsparken och scenområdet. Det finns alltså en utvecklingsmöjlighet kring scenen och det finns en användargrupp vars behov kan tillgodoses bättre.

7. Avslutning

Örebro stadspark ska vara en plats som samlar invånarna. Programmerade och oprogrammerade funktioner ska reflektera de behov och önskemål som örebroarna har. De olika områdena, som i det här arbetet delats upp baserat på parkkaraktär, fyller olika funktioner men de ska oavsett funktion vara attraktiva för mer än en användargrupp. Örebro stadspark ska erbjuda multifunktionella och flexibla ytor som är estetiskt tilltalande, bjuder in till socialt umgänge, upplevs trygga och är bekväma att vistas på under längre stunder.

7.1. Utvecklingspotential

Utifrån Gehls (2010) kvalitetskriterier bör några potentiella utvecklingsmöjligheter lyftas. Kopplat till *Skydd* är belysning något som kan förbättras i stora delar av parken. En anpassad belysning skulle göra att fler kunde röra sig i parken och bidra till en livlighet under fler timmar på dygnet. Alla områden i parken kan göras attraktivare för fler användargrupper dag- och kvällstid för att få större blandning av användargrupper som deltar i sociala aktiviteter vilket bidrar till att öka upplevd trygghet.

Tillgänglighet under hela året är kopplad till *Bekvämlighet*, vilket innebär att beläggningen måste vara fri från snö, is och vatten. Generellt för hela parken gäller att öka antalet sittplatser utformade för längre pauser, som dessutom är väderskyddade. Utöver det finns en efterfrågan på fler mindre rum som bjuder in till socialt umgänge framförallt i områden med parkkaraktären *Festlig prydnadskaraktär* och *Allmänning*. Till *Bekvämlighet* hör också möjligheten för lek och aktiviteter. I områden med parkkaraktären *Lustgård* och *Allmänning* ska det finnas plats för alla användargrupper. Det kräver flexibla och multifunktionella ytor. Här ska det gå att umgås i rörlig aktivitet men även samtala i mindre grupper. För att öka kvaliteten av områden med parkkaraktär *Allmänning* bör skyddade platser i kanterna av områdena utvecklas.

Även om hela Stadsparken ska vara tilltalande för att upprätthålla en hög kvalitetsnivå i kriteriegruppen *Välbehag* är det extra viktigt i områden med parkkaraktären *Lustgård* och *Artrik*. Där står estetiskt tilltalande växtlighet och

planteringar i fokus vilka borde utvecklas på ett sådant sätt att det faller fler användargrupper i smaken och dessutom är attraktiva under större delen av året.

7.2. Vidare undersökning

Det här arbetet har skrapat på ytan på offentliga parker, deras funktion och potential att bidra till ett socialt hållbart samhälle. Ambitionen med uppsatsen var att den skulle leda fram till några riktlinjer för hur Örebro kommun kan arbeta för att öka mångfalden i Stadsparken genom att ta hänsyn till fler användargrupper. Det finns flera områden som behöver utvecklas och många lösa trådar att plocka upp för att relevanta och konkreta riktlinjer ska realiseras. Framförallt behövs en fördjupning av vad äldre barn och ungdomar behöver i det offentliga rummet, hur funktioner kan utvecklas för att göra dem till en del av det gemensamma rummet. För att göra det här behöver ett verktyg för medborgardialog utvecklas som Örebro kommun kan använda där det säkerställs att representanter för alla användargrupper blir hörda.

Referenser

- Berggren Barring, A.-M. & Grahn, P. (1995). *Grönstrukturens betydelse för användningen: en jämförande studie av hur människor i barnstugor, skolor, föreningar, vårdinstitutioner m fl organisationer utnyttjar tre städernas parkutbud*. Lic-avh. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Bucht, E. (1997). *Public parks in Sweden 1860-1960: the planning and design discourse*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. & Tiesdell, S. (2010). *Public Places Urban Spaces*. 2 uppl., Abingdon: Routledge.
- Francis, M. (2003). *Urban open space: designing for user needs*. Washington, D.C.: Island Press.
- Gehl Architects Finance & Communication ApS (u.å.). *Twelve Quality Criteria*. <https://gehlpeople.com/tools/twelve-quality-criteria> [2021-03-01]
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington, D.C.: Island Press.
- Grahn, P. (1992). *Människors behov av parker - amerikansk forskning idag*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Hallemar, D., Kling, A. & Andersson, T. (2013). *Guide till svensk landskapsarkitektur*. Stockholm: Arkitektur Förlag.
- Johannessen, A. & Tufte, P.A. (2013). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1 uppl., Stockholm Liber AB.
- Low, S., Taplin, D. & Scheld, S. (2005). *Rethinking Urban Parks: Public Space and Cultural Diversity*. Austin: University of Texas Press.
- Nordh, H. (2006). *Parkkaraktärer - ett verktyg för planering och gestaltning av grönområden*. (Examensarbete inom Landskapsarkitekturprogrammet) Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för landskapsplanering. <https://stud.epsilon.slu.se/11067/> [2021-02-01]
- Statistiska centralbyrån SCB (2021). *Befolkningsstatistik*. <http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/> [2021-03-01]
- Sundevall, E.P. & Jansson, M. (2020). Inclusive Parks across Ages: Multifunction and Urban Open Space Management for Children, Adolescents, and the Elderly. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17 (24), 9357. <https://doi.org/10.3390/ijerph17249357> [2021-03-01]
- Thompson, I.H. (2000). *Ecology, community, and delight: sources of values in landscape architecture*. London: E & FN Spon.
- Thor, C. (2005). *Örebro - trädgårdsstaden*. Örebro: Gullers.
- Woudstra, J., Fieldhouse, K., Garden History Society, & Landscape Design Trust (2000). *The regeneration of public parks*. New York: E&FN Spon.
- Örebro kommun (2020). *Vårt hållbara Örebro*. Örebro: Kommunfullmäktige. <https://www.orebro.se/download/18.38da0aa617293244d5b54d8/1592223833365/Program%20f%C3%B6r%20h%C3%A5llbar%20utveckling%20-%20Kommunfullm%C3%A4ktige%2016%20juni%202020.pdf> [2021-03-15]
- Örebro kommun (2017). *Grönstrategi för Örebro kommun*. Örebro: Samhällsbyggnad.

<https://www.orebro.se/download/18.32b5a2ac16112bcc94f1aa4/1545376658831/Gr%C3%B6nstrategi%20f%C3%B6r%20%C3%96rebro%20kommun.pdf> [2021-02-01]

Örebro stadsfullmäktige (1961). *Stadsplan över Norensbergsområdet*. (1880K-A269). Örebro: Örebro kommun. <https://www.orebro.se/bygga-bo--trafik/stadsutveckling--planering/gallande-detaljplaner--omradesbestammelser.html> [2021-02-01]

Opublicerade källor

Carlberg, M. (2021). **Intervju med stadsträdgårdsmästaren vid Örebro kommun**. Örebro 2021-02-18

Tack

Jag vill avsluta med att tacka Magnus Carlberg, stadsträdgårdsmästare på Örebro kommun, som utan omsvep snabbt ställde upp på intervju. Dessutom vill jag passa på att tacka Lars Westberg som hjälpt till med korrekturen och upptäckt språkliga missar som gått mig förbi.

Bilaga 1

Statistik hämtad från Statistiska centralbyrån SCB (2021).

Ålder	Kön	Ogift	Gift	Skild	Änka/Änkling
0-4 år	man	4822	0	0	0
0-4 år	kvinna	4522	0	0	0
5-14 år	man	9811	0	0	0
5-14 år	kvinna	9112	0	0	0
15-24 år	man	10254	110	3	0
15-24 år	kvinna	10361	299	23	0
25-34 år	man	9749	2202	321	4
25-34 år	kvinna	8033	3015	525	12
35-44 år	man	4399	4439	828	11
35-44 år	kvinna	3412	4757	1188	47
45-54 år	man	3140	4950	1528	33
45-54 år	kvinna	2680	4857	1981	118
55-64 år	man	2005	4234	1591	71
55-64 år	kvinna	1894	4116	1915	316
65-74 år	man	1193	4358	1403	283
65-74 år	kvinna	1077	4130	1798	873
75-84 år	man	374	2713	736	467
75-84 år	kvinna	340	2065	1127	1525
85-94 år	man	45	586	132	345
85-94 år	kvinna	109	386	274	1292
95+ år	man	2	30	4	52
95+ år	kvinna	11	13	25	240
Procent av total		56%	30%	10%	4%